

glorificat, inquit Beda quos benefactores et sine culpâ à dominis crudelibus vapulantes dicit esse imitatores dominicæ passionis.

VERS. 22. — QUI PECCATUM NON FECIT, imò nec facere potuit; si enim facere potuisset, Deus non fuisset, ac profunde inidoneus qui sacrificio crucis ex rigore justitiæ Patri satisfaceret pro peccatoribus: unde alter apostolus: *Talis decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus*, Hebr. 7, v. 26. Nec solum non fecit peccatum in propriâ personâ, sed nec in Adamo, cum ab eo per naturalem originem non fluxerit, et quisquis peccatum originale habuit ex Adamo, etiam actuale peccatum in propriâ personâ aliquando adulter fecit, ut docet Augustinus, lib. 5, cap. 15, contra Julianum; nam: *Nullus est hominum*, inquit, *præter Christum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominum præter ipsum qui peccatum non habuerit infantiliis ætatis exortu*. Unde quia Virgo mater nullum peccatum actuale ætatis accessu fecit, ut Trident., sess. 6, can. 25, definit, ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis sequitur nec ipsam habuisse originale infantilis ætatis exortu: quod facile, ut patet, Augustinus admisisset, si eo tempore ejus rei fuisset mota questio. Quod etiam ex cap. 56 et 42, de Naturâ et Gratiâ, colligi potest; nam capite illo 56, dicit quod de virgine Mariâ propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agit, habere velit questionem: etiamsi autem de solis peccatis actualibus secundum quosdam id intelligatur, tamen juxta argumentationem Augustini illo libro 5, cap. 15, contra Julianum, sequitur, si virgo ætate adultâ nullum habuit actuale peccatum, nec in infantia habuisset originale; rectè enim sequitur secundum D. Augustinum: *habuit originale, ergo habuit actuale*; igitur ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis rectè sequitur: *Non habuit actuale, ergo non habuit originale*. NEC INVENTUS EST, neque fuit; quomodo veritè interpres, Isaie 53, v. 9, unde hæc verba desumpsit S. Petrus; quod enim non est, dicitur non inveniri phrasi Hebræis usitatâ. DOLUS IN ORE ERIS, mendacium, quo quemquam dolosè circumvenierit; sicut enim nullum opere peccatum fecit, ita nullum ore commisit.

VERS. 23. — QUI CUM MALEDICERETUR, conviciis afficeretur à scribis et Phariseis dicentibus cum demonium habere, in Beelzebub ejicere demonia, Samaritanum, vini potatorem esse, NON MALEDICERAT, Græcè, *non remaledicebat*. Licet autem Joannis 8, v. 44, dixerit Phariseis: *Vos ex patre diabolo estis*, nullum tamen fuit convicium, sed justa et ex charitate reprehensio: nec ullam antea convicium Phariseorum præcesserat, cui talionem reddere videretur: unde mox, versu 48, ubi Judæi maledicentes ei alunt: *Nonne bene dicitis nos qui Samaritanus es tu, et demonium habes? solum modeste* his reponit: *Ego demonium non habeo*. Similiter Matth. 12, v. 24, cum dixissent: *In Beelzebub eum ejicere demonium*, iterum modeste respondet: *Omne regnum in se ditium, etc.*

deinde post aliquantulum sermonem, ut verba ejus speciem correptionis potius quam vindictæ et remaledicentiæ habere viderentur, demum, v. 51, *proprietatem viperarum* eos appellat. CUM PATERETUR, spolia, alapas, flagella, crucem, NON COMMINABATUR, talionem aut vindictam, sed: *Sicut agnus coram tendente se obmactatur*, Isaie 53, v. 7. Semel tamen respondit ministro infligenti alapam: *Si malè locutus sum, etc.*, Joannis 18, v. 23, non minando tamen, sed ne videretur irreverenter Caipha pontifici respondisse, docens nos quomodo non tantum bonos, sed etiam malos sacerdotes debeamus revereri. Sic Paulus, cum ab Ananiâ pontifice sine ulla judicii formâ percussus jussus esset, dixissetque ei: *Percutiet te Deus, paries dealbate*, Act. 23, v. 5, et ab astantibus monitus esset quod summum Dei sacerdotem male dixisset, excusatus se mox, v. 5: *Nesciebam, fratres, quia princeps est sacerdotum*. Monet etiam Thomas Anglicus dictum esse signanter, *cum pateretur*, quia Christus aliquando corripiendo peccatores ex charitate, mortem æternam est comminatus, Matth. 10, v. 15; Luc. 15, v. 5, et alibi: non tamen, comminatus est quando patebatur, ne minæ et correctio ex impatientiâ et amore vindictæ prosilire viderentur. TRADEBAT AUTEM, non subterfugiendo, sed voluntariè permitiendo se manibus querentium animam suam; imò ultrò obviâ eundo et rogando quem quærentem, Joannis 18, v. 4. JUDICANTE SE IN ESTE, Pilato, qui nec sibi subditum, nec penam ullam commertum mortis adjudicavit. Græci omnes hodie aliter et contrario modo legunt: *Tradebat autem judicanti jussu*, id est, causam suam et vindictam tradebat in manus Patri suo iudici justo, qui dicit: *Mea est ultio, et ego retribuam*, Deuter. 32, v. 35. Quam Græcorum lectionem multo verioresem Estius et alii existimant.

VERS. 24. — QUI PECCATA NOSTRA, peccatorum nostrorum poenas, ingens scilicet et gravissimum omnium peccatorum humani generis tam originalium quam actualium pondus, ipse, qui nullum tamen peccatum proprium habebat, PERTULIT; Græcè, *sustulit*, sive *suarum elevavit*: unde interpres idem verbum veritè *offerre*, 1 Pet. 2, v. 5, quia quæ offeruntur in sacrificio, effertur in altum, et collocantur super altare. IN CORPÔRE SUO, tanquam in victimâ quâdam peculiarari, ut peccata simul cum illâ victimâ quasi consumerentur in holocaustum. Quod aliter exprimens Paulus: *Vetus homo noster*, inquit, *simul crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati*, ad Rom. 6, v. 6. SUPER LIGNUM, super crucem, tanquam altare in quo sacrificium corporis ejus alienis peccatis onustum offerretur Deo Patri. Non longè absimili phrasi dicitur Christus tulisse de medio chirographum quod erat contrarium nobis, et affixisse illud cruci, ad Coloss. 2, v. 14. UT PECCATIS MORTUI; ut dum nullos amplius actus peccatorum vitales exerceamus, sicut mortui designant vitaliter operari: sive Paulinâ phrasi, ut dum peccatum non regnat in mortali nostro corpore, ut obediamus concupiscentiis ejus, ad Rom. 6, v. 12: *JUSTITIE VIVAMUS*, opera justitiæ per Christi gratiam

exerceamus: sive, ut loquitur Paulus: *Vivamus Deo in Christo Jesu Domino nostro*, ad Rom. 6, v. 11; et: *Exhibeamus membra nostra arma justitiæ Deo*, ibid., v. 12. CUIUS LIVORE, verberum signis et vulneribus; Græcè, *vibice*, qui est tumor ex flagris aut confusione in carne excitatus, cui livor, sive lividus color permisceri solet: unde poeta Juvenalis, satyrâ 16, vibicem appellat nigram tumidis livoribus offam his verbis:

Audeat excussos prætoris ostendere dentes,

Et nigram in facie tumidis livoribus offam.

SANATI ESTIS, à peccatorum vestrorum vulneribus et morbis: unde domitorum vestrorum livores, vibices, et injustas plagas libenter sufferite propter eum qui merito plagarum suarum vos sanavit.

VERS. 25. — ERATIS ENIM, non tantum gentiles idololatæ, sed etiam vos Judæi ante susceptam Christi fidem, Sicut oves errantes, à pastore suo aversæ, et à grege fidelium aberrantes per deserta et spineta vitiorum; SED CONVERSI ESTIS NUNC, ipso pastore prius vos ad se convertente: *Convertite me et convertar, quia tu Dominus Deus meus*, Jerem. 31, v. 18. Gratia enim Dei convertendo prevenit, et liberum arbitrium hominis sequitur impulsus convertentis, ut Augustinus, et fides docet. Unde ut Christus Petrum ad penitentiam et lacrymas converteret, se prius debuit versùs illum convertere et respicere, Luc. 22, v. 61. *Negavit primò Petrus*, inquit Ambrosius in illum locum, *et non flevit, quia nondum respexerat Dominus: negavit secundo, et nondum flevit, quia adhuc non respexerat Dominus: negavit et tertio, conversus respexit Jesus, et amarissimè flevit*. Ut autem hanc gratiæ convertentis necessitatem et ovis aberrantis imbecillitatem magis exprimeret bonus pastor, ovem errantem inventam non tantum post se vocat, aut ante se agit, sed in humeros suos imponit, Luc. 15, v. 5. Licet enim liberum arbitrium cum gratiâ ambulet, suaviter tamen ambulat, quem gratia Dei portat, inquit doctus

CAPUT III.

1. Similiter et mulieres subdite sint viris suis; ut et si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifant,

2. Considerantes in timore castam conversationem vestram.

3. Quorum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus;

4. Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

5. Sic enim aliquando et sancte mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris.

6. Sicut Sara obediebat Abraham, dominum eum vocans; cujus estis filiæ benefactores, et non pertinetes ullam perturbationem.

7. Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tanquam et coheredibus gratiæ vitæ; ut non impediatur orationes vestre.

et pius Thomas Campensis, Christum, qui verbo et exemplo, et præcipue gratiâ interiori ovium sint pastor, præcipue tamen fuit Iudæorum: unde Math. 15, v. 14, dicit se *non esse missum nisi ad oves quæ perierant domus Israel, nempe ut illis præsentiam sui corporis exhiberet, non ut oves quas habebat in gentibus contemneret et præteriret*, inquit Augustinus, serm. 74, de Tempore; ad gentes enim ipse non venit, sed discipulos misit. ET EPISCOPUM, superintendentem et inspectorem (id enim vox episcopus propriè significat) sicut pastor vigilat et attendit super gregem suum ut lupos arceat, oves aberrantes sibilo, fistulâ, cane, ad gregem revocet, scabiosis aut agris medeatur, fessas sublevet. ANIMARUM VESTRARUM; omnia enim pastoris et episcopi munia animabus electorum suorum spiritualiter præstat Christus: unde Propheta: *Sicut pastor gregem suum pascat in brachio suo, congregabit agnos, et in sinu suo levari, fiet ipse portabit*, Isai. 40, v. 11. Christus quoque unicus supremus pastor; ceteri tantum vicarii ejus sunt: unde Petro, Joannis 21, v. 17, non dicit: *Pasce oves tuas, sed oves meas*: meritoque sanguinem carum tanquam suarum de manu negligentis vicarii pastoris et speculatoris requirit, Ezech. 35, v. 6. Multi tamen hodie, inquit Thomas Anglicus, Christo longè dissimiles, non animarum sed possessionum pastores et episcopi sunt, divitiis, non animabus attendentes. Postquam S. Petrus servos tam multis admonuit officiorum erga dominos suos, de dominorum tamen erga servos officia tacet, quia, ut quidam suspicantur, in regionibus Ponti et Galatiæ, etc., per quas Judæi isti dispersi erant, vix ulli Judæorum erant domini servorum, sed ut in regione alienâ vel serviebant, vel tam pauperes erant, ut servos non possiderent. Apud gentes autem Ephesios et Colossenses, qui divites et multorum servorum domini erant, non tantum servos, sed dominos officiorum erga servos suos admonet, ad Eph. 6, v. 9; ad Coloss. 4, v. 1.

CHAPITRE III.

1. Vous aussi, femmes, soyez soumises à vos maris, afin que, s'il y en a qui ne croient pas à la parole, ils soient gagnés par la bonne vie de leurs femmes, sans le secours de la parole;

2. Considérant la pureté dans laquelle vous vivez et le respect que vous avez pour eux.

3. Ne mettez point votre ornement à vous parer au dehors, par la frisure des cheveux, les enrichissements d'or et la beauté des habits;

4. Mais à parer l'homme invisible caché dans le cœur, par la pureté incorruptible d'un esprit plein de douceur et de paix; ce qui est un riche et magnifique ornement aux yeux de Dieu.

5. Car c'est ainsi qu'autrefois les saintes femmes qui espéraient en Dieu se paraient, étant soumises à leurs maris;

6. Telle était Sara, qui obéissait à Abraham, l'appelant son seigneur; Sara, dont vous êtes devenues les filles, en imitant sa bonne vie, et ne vous laissant abstraire par aucune orlaté.

7. Et vous de même, maris, vivez sagement avec vos femmes, les traitant avec honneur et discrétion, comme le sexe le plus faible, et considérant qu'elles sont avec vous héritières de la grâce qui donne la vie, afin qu'il ne se trouve en vous aucun empêchement à la prière.

8. In fine autem, omnes unanimis compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles :

9. Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedictes; quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis.

10. Qui enim vult vitam diligere, et dies videre bonos, coercet linguam suam à malo, et labia ejus ne loquantur dolum.

11. Declinet à malo, et faciat bonum; inquirat pacem, et sequatur eam.

12. Quia oculi Domini super justos, et aures ejus in precibus eorum; vultus autem Domini super facientes mala.

13. Et quis est qui vobis noceat, si boni zelatores fueritis?

14. Sed et si patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, et non conturbemini.

15. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omnipotentis vos rationem de eâ quæ in vobis est spe :

16. Sed cum modesti et timore conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt vobis confundantur qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.

17. Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velle) pati quam malefacientes :

18. Quia et Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, Justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu :

19. In quo et his qui in carcere erant spiritibus veniens predicavit,

20. Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca : in qua pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam.

21. Quod et vos nunc similis formæ salvos facit baptismum; non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Jesu Christi,

22. Qui est in dexterâ Dei, deglutiens mortem ut vite æterna heredes efficeretur; profectus in cælum, subjectis sibi angelis, et potestatibus, et virtutibus.

VERS. 1.—SIMILITER ET MULIERES. Sicut antea præcepi ut servi subjecti essent dominis suis, similiter nunc præcipio ut mulieres subditæ sint viris suis, non tanquam servæ; et mancipia dominis, quia vir quidem caput est mulieris, sed sicut Christus caput est Ecclesie, ad Ephes. 5, v. 23, qui Ecclesiam ut sponsam, non ut mancipium tractat; nec ista serviliter metâ flagellorum, sed amore liberali Christo servit. UT ET SI QUI; ut etiam si qui fortè viri earum, non credunt, Græcè, *discredunt*, nempe positivo etiam dissensu repugnantes, verbo, fidei et evangelicæ præ-

8. Enfin, qu'il se trouve entre vous tous une parfaite union de sentiments, une bonté compatissante, une amitié de frères, une charité indulgente, accompagnée de douceur et d'humilité.

9. Ne rendez point mal pour mal, ni outrage pour outrage : mais au contraire répondez par des bénédictions, sachant que c'est à cela que vous avez été appelés, afin de recevoir, comme un héritage, la bénédiction de Dieu.

10. Car si quelqu'un aime la vie, et désire d'avoir des jours heureux, qu'il empêche sa langue de se porter à la médisance, et que ses lèvres ne prononcent point de paroles de tromperie.

11. Qu'il se détourne du mal, et qu'il fasse du bien; qu'il recherche la paix, et qu'il travaille pour l'acquiescer.

12. Car le Seigneur a les yeux ouverts sur les justes, et les oreilles attentives à leurs prières; mais il regarde les méchants avec colère.

13. Et qui sera capable de vous nuire, si vous ne pensez qu'à faire du bien?

14. Si néanmoins vous souffrez pour la justice, vous serez heureux. Ne craignez donc point les maux dont ils veulent vous faire peur, et n'en soyez point troublés;

15. Mais ayez soin de sanctifier dans vos cœurs le Seigneur Jésus-Christ. Soyez toujours prêts à répondre pour votre défense à tous ceux qui vous demanderont raison de l'espérance que vous avez,

16. Le faisant toutefois avec douceur et avec modestie, et conservant votre conscience pure, afin que ceux qui décrient la vie sainte que vous menez en Jésus-Christ, rougissent de vous diffamer.

17. Car il vaut mieux être maltraités, si Dieu le veut ainsi, en faisant bien qu'en faisant mal;

18. Puisque Jésus-Christ même a souffert une fois la mort pour nos péchés, le Juste pour les injustes, afin qu'il pût nous offrir à Dieu, étant mort en sa chair, mais étant ressuscité par l'Esprit :

19. Par lequel aussi il alla prêcher aux esprits qui étaient retenus en prison,

20. Qui autrefois avaient été incrédules, lorsqu'au temps de Noé ils s'attendaient à la patience de Dieu, pendant qu'on préparait l'arche, dans laquelle si peu de personnes, savoir huit seulement, furent sauvées au milieu de l'eau.

21. Ce qui était la figure à laquelle répond maintenant le baptême, qui ne consistant pas dans la purification des souillures de la chair, mais dans la promesse que l'on fait à Dieu de garder une conscience pure, vous sauve par la résurrection de Jésus-Christ,

22. Qui ayant détruit la mort, afin que nous devinssions les héritiers de la vie éternelle, est monté au ciel, et est à la droite de Dieu, les anges, les dominations et les puissances lui étant assujétis.

COMMENTARIA.

dicationis sibi annuntiato. Apostolus christianas uxores, quarum mariti adhuc erant infideles, specialiter admonet, quia illis majus periculum erat ne viros suos propter infidelitatem contemnerent : et deinde ut eos ad fidem fortè pertraherent, si blande ipsis et obsequentes essent. PER MULIERUM, uxorum suarum, CONVERSATIONEM, modestam, honestam, et in omnibus licitis et honestis sine rixâ et murmuratione maritis obsequentem, SINE VERBO, sine predicatione verborum, quam mariti earum increduli rejiciunt, LOCUTIANT, Christo et fidei aggregatur.

VERS. 2. — CONSIDERANTES, tanquam silentem quandam predicationem, IN TIMORE, reverentiam erga suos maritos; timor enim iste non est maritorum considerantium uxores, sed uxorum reverentium suos maritos: nam particula hæc, in timore, non cum participio præcedenti, sed sequentibus conjungi debet, ut ex Græcè constructione patet. CASTAM CONVERSATIONEM VESTRAM, tam intra quam extra thorum maritalium, ut cum aliis viris non conversentur, et suo cum omni verecundiâ et castitate conjugali utantur; ut sit quod poeta quidam ait :

Non tristis thorus, attamen pudicus :

sic enim sæpè mariti infideles ad fidem, fideles mali ad virtutem ab uxoribus piis et modestis convertuntur; ampliùsque valet privatum exemplum admixtâ quandoque blandâ et uxoriâ admonitione, quam publici concionatoris verbum.

VERS. 5. — QUÆV (mulierum) NON SIT EXTINSECTUS, in homine externo et foris apparente, cui oppositur versus sequenti *homo cordis absconditus, CAPILLATURA*; Græcè, *implicationis capillorum*, ubi genitivus *implicationis* regitur à voce *cultus*, que paulò post sequitur. Dicit ergo Petrus quod alter apostolus 1 ad Timoth. 2, v. 9, *ne in tortis crinibus*, etc., quo reprehenditur affectata structura calamistratæ comæ, quæ femine comere et ornare caput solent, ut formosiores appareant; feminarum enim mundanarum cultus est pectine crines infarcire, inquit Tertullianus, comam struere, cutem fingere, cervicem enervare, pectus nudare, aut ventilante serico tegere, lenocinia factitare. Quædam etiam, ut idem ait, tanquam formosius non concinios crinium implicatione coercerant, sed in flocculis vagos et volucres relaxabant. In quâ veteri perillarum istarum lasciviâ, nostrarum hodiè dissolutiones et mores agnoscimus. Aliæ crinem coco vertebant, ait idem, quia flavus color in crinibus formosior censebatur; unde flammae earum capita, ignis infernalis omen appellat. AUT CIRCUMDATIO AURI; Græcè, *aut circumpositionis aureorum*; aut cultus circumpositionis aureorum ornamentorum, ut sicut aureæ armille in brachiis, auri annuli in digitis, aurea monilia et collo pendencia, aureæ vitte, quibus implicuntur et coercentur crines capitis. Ad hæc etiam lumina lapillorum adduntur, et sinistra per singulos digitos de saccis singulis ludit, ait Tertul., l. de Habitu muliebri, graciles aurium cutes calendarum expendant, salus et insulas tenera cervix fert, uno lino decies sestertium inseritur, id est, viginti quinque nulla aureorum, supputatore Renano. Et mirum negotium est, ait S. Cyprianus, quod mulieres ad omnia delicate, ad victorum sarcinas fortiores sint viris. AUT INDIUMENT VESTIMENTORUM, aut pretiosæ pallii sive muliebris palte quæ vestes inferiores teguntur, CULTUS; Græcè, *ornatus*. Itaque non sit in corpore feminarum externus ornatus capillaturæ, aureorum circolorum in collo, brachiis, manibus, ne que ornatus appareat pretiosæ palli; quibus tam libenter, ut formosus appareat, ornari solet iste sexus; potest enim in tali ornatu esse grave peccatum scan-

S. S. XXX.

dali, si viros ad libidinem provocet, et adolescentum suspiria post se trahat, ut loquitur Tertul. In quo tamen sæpè mirè sibi complacent puellæ, quia formosiores se existimant quâ à pluribus ambiuntur; et hoc fine non tantum illa ornamenta extrinsecus assumunt, sed etiam cutem medicaminibus unguunt, genus rubore maculant, oculos fuligine colliniant, inquit idem Tertul., lib. de Cultu feminarum. Quæ omnia quantum Deo displiceant, clamat Propheta: *Decalabit, inquit, Dominus verticem filiarum Sion, et crines earum nudabit*, etc., Is. 5, v. 17. Nec omnino excusat uxores Tertul., quæ hoc ornatum maritis suis placere student: *Securæ estote benedictæ*, inquit cap. 4, lib. de Cultu feminarum: *uxor nulla deformis est marito suo, satis placuit quando electa est, seu moribus, seu formâ commendata. Unde generaliter, ait, studium placendi per decorem, de conscientia integrâ non venit. Hinc Cathar. accusat Cajet. tanquam feminis in ornato nimis indulgentem; et de confessoribus conqueritur qui vanis et superfluis ornamentorum vanitatibus studentes, feminas tam facili absolutunt. Certè S. Carolus Borromeus dicitur eas quæ aperto pectore se offerchant à mensâ Domini repellisse. Vide quæ de eadem re, 1 ad Tim. 2, v. 9, diximus.*

VERS. 4. — SED QUI ABSCONDITUS EST; Græcè *exteriorius, sed ille occultus*; qui non corporis externi, ubi sunt officinæ sensuum, habitator, sed cordis homo, id est, interior homo qui in corde residet, sive in supremâ parte animæ, quæ spiritus hominis vocatur, et unde excurt cogitationes ac humani affectus; cor enim in scripturâ quando ad spiritum transferitur, nunc intellectum, nunc voluntatem, nunc utrumque significat, sive totam mentem, quæ duas facultates proprias homini ex summo velut apicem animæ enicantes complectitur. Iste ergo homo cordis sit cultus et ornatus mulierum christianarum, ut *omnis gloria filii regis sit ab intus, in vestitu interiori deaurata, circumdata varietate virtutum*, psalm. 45; unde addit: *IN INCORRUPIBILITATE*, id est, per incorruptibilitatem quâ anima à vitis corruptibilitate per virtutum ornamenta custoditur. S. Hieronymus, lib. 1, cap. 4, contra Jovinianum, in *incorruptio, legit; animus enim per virtutes hujus vite redditur magis incorruptus, quam propriè incorruptibilis. Cajetanus et quidam alii sic exponunt, quasi homo ille interior cordis dicatur situs in incorruptibilitate, sive in parte incorruptibili et immortalis animæ rationalis; quod verum est; sed non videtur iste Apostoli sensus. QUIETI ET MODESTI SPIRITUS; Græcè inverso ordine, *lenis et quieti spiritus*; aut, sicut S. Hieronymus loco citato legit, *mitis et silentis spiritus*; quies enim tam animi quam corporis, pedum presertim et lingue, maximè decet feminas; plateatum enim, aut de domo in domum sine necessitate vagari, et lingue crepitulum perpetuò sigillare, meretricium est, et levilicium: *Occurrit illi mulier ornata meretricio, garrula ac vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis*, Prov. 7, v. 10. Hinc apud veteres hiero-*

(Vingt-cinq.)

glyphicum probæ mulieris erat concha, quæ semper tacet, et domi manet. Modestia quoque ac lenitas spiritus maximum ornamentum est mulieris; hæc virtus iras earum ac perturbationes moderatur, quibus non se solas, sed etiam maritos suos ac totam familiam perturbant. QUI EST IN CONSPECTU DEI; qui spiritus ornatus incorruptibilitate illa virtutum cum quiete et modestiâ, verè et coram Deo est, LOCUPLES, dives et magni pretii; unde interpres Marci 14, v. 3, et 1 ad Timoth. 2, v. 9, eandem vocem Græcæam *pretiosum* vertit. Considerat ergo Apostolus spiritum piarum feminarum instar eyeladis et stolæ auro textæ, virtutum gemmis et splendoribus exornatæ, quæ se induere potius debeant, quam ornamenta vana periculosaque homini suo externo et corpori circumponere: Quod non tantum de feminis, sed etiam multo magis de viris dictum esse oportet: Pensate enim, ait S. Gregorius, quæ culpa sit hoc viros appetere, à quo pastor Ecclesiæ curavit feminas prohibere; nam quia viri plus prudentiæ et rationis à Deo acceperunt, debent feminis exemplo in omnibus præire, tanquam earum capita, inquit Carthusianus.

VERS. 5.—SIC ENIM ALIQUANDO; hoc enim modo in incorruptibilitate spiritus quieti et modesti olim ante Christi adventum, seculis non tam sanctis quam sunt tempora ista nota legis; ET SANCTÆ MULIERES, uxores patriarcharum, et matres vestræ, sperantes in Deo, quarum spes non erat gloria terrena, quæ quaritur ornatu corporis, sed Deus et gloria celestis, ORNABANT SE, non tam corpus suum et hominem externum, quam spiritum et hominem interiore cordis, SUBJECTÆ PROPRIIS VIRIS; ornabant se, inquam, maxime per subjectionem quæ viris in spiritu quieto et modesto obediunt tanquam capitibus suis.

VERS. 6.—SICUT SARÀ OBEDEBAT ABRAHÆ, non tantum in re et administratione familiæ, sed per longas in terram Chanaan, in Ægyptum, ad regem Geraræ, peregrinationes, ad omne obsequium lateri ejus semper adherens; DOMINUM EDEM VOCANS, quia in regimine familiæ ei suberat, licet non serviliter, et quoad jura thoro etiam ei par esset. Dominum autem vocavit quando ad angelum pronitentem ei semen sobridens dixit: *Consensui, et dominus meus vetulus est*; Genes. 18, v. 12; nihil enim est efficacia ut uxorem sibi ad omnem obedientiam subjiciat, quam si ei in omnibus blandè et sollicitè obediat. Abraham verò vicissim uxorem Sara, dominam meam vel principissam meam appellabat; hoc enim nomen Hebraicum שָׂרָא *Sarai* significat. Mutavit autem postea Deus nomen *Sarai* in *Saram*, sive *dominæ meæ*, in *dominam*, Gen. 17, v. 13, significans dominatum ejus in virum suum Abrahamum esse nimis angustum, cum ipsa per Isaac et Christum filium suum futura esset domina omnium gentium. CUIUS ESTIS FILIÆ, non tantum propagatione carnis, sed etiam similitudine spiritus; BENEFICIENTES, dum beneficiis, et obedientiam illam erga maritum suum, cæterasque virtutes uxorias matris vestræ imitamina. Ex hoc loco satis patet quod in præfatione Epistolæ diximus, ad Judicos, non ad gen-

tiles hanc Epistolam scriptam esse, cum uxores eorum filias Saræ appellet. ET NON PERTINENTES, quasi mariti asperis vos sint tractaturi, quia dicuntur capita et quodammodo domini uxorum suarum, ULLAM PERTURBATIONEM; Græcè, *terrorem*, aut *animi consternationem*, ut Arias vertit; facile enim sexus ille imbecillis ad minimum virorem strepitum consternatur, et se ac familiam perturbat. OECUMENIUS, *beneficientes*, de beneficiis et liberalitate in pauperes ac domesticos intelligit, à quâ virtute detereri uxores non oporteat, nec perturbari, si viri earum aliquando rationem exigant eorum que in familiâ expenduntur. Timere autem terrorem aut perturbationem, est phrasîs isti similis, gaudere gaudio, currere cursum, que est Hebræis valdè familiaris.

VERS. 7.—VIRI SIMILITER; viros jam officii erga suas uxores vicissim admonet. COMITANTES. Estote uxoris vestræ sine asperitatibus, quibus fortè abigantur à contubernio, aut thoro. SECUNDUM SCIENTIAM, juxta regulas scientiæ sanctorum ac recte rationis, quam viri majorem quam femine habere solent et debent, ut tanquam capita eas et familiam regant. Thomas Anglieus, post Oecumenium, *cohabitationem* intelligit reciprocam redditionem debiti conjugalis, quæ debet secundum scientiam administrari, ne conjuges sint sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. QUASI INFIRMIORI; solent enim femina corpore et animo infirmiores esse viris, ut proinde viri infirmitatem istam debeant sustentare et aliquo honore consolari. VASCULO MULIERI, instrumento et adjutorio mulieris sexus, tam ad generationem et educationem proli, quam ad familiæ totius regimen: *Faciamus ei adjutorium simile sibi*, Gen. 2, v. 18; vas enim more Hebræorum significat quoddam instrumentum, quo in operatione aliqui adjuvantur, sive concavum sit, quod Latinis propriè vas dicitur, sive non. IMPARTIENTES HONOREM, id est, honestè et benignè tanquam matresfamiliæ et ejusdem jugi conjuges, non tanquam ancillas eas tractando; non tamen ut primis eis cedatur locus, quod nunc in plebisque regionibus stultissimè videmus fieri, inquit Erasmus; non enim oportet sic honorare uxorem, ut inde adversus maritum superbiat: *Mulier enim si primatum habeat, contraria est viro suo*, Ecclesiastici 25, v. 50. Hinc quia philosophi olim studiis immersi omnem rei familiæ curam uxoris remittebant, pessimas et dominatrices uxores plerique habuerunt; de quibus, ac de toto feminino genere in libris suis multa conqueruntur. S. Hier., et eum secutus Beda, *honorem* intelligunt abstinentiam à concubitu, quia copula etiam maritalis res de se foeda et inhonesta est; colligunt hoc ex eo quod mox sequitur, UT NON IMPEDIANTER ORATIONES VESTRÆ. Similiter enim Paulus: *Nolite, inquit, fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi*, 1 ad Cor. 7, v. 5. Sed talis honor abstinentie concubitus videtur solum esse species una honoris generalioris, quæm uxoris præcipit hic impertiri S. Petrus, quam in thoro pudicè et verecundè, extra thorum liberali-

ter ac minimè serviliter vult tractari. TANQUAM ET CONSERVANDUS; eo etiam magis oportet iis honorem istum impertiri, quod in jure hereditatis, GRATIÆ VITÆ, gratiæ vitæ æternæ, sint pares viris; indifferenter enim ex massâ damnatâ Deus viros et feminas gratiâ predestinatione elegit; imò fortassè plures femine quam viri ad illam æternam hereditatem perventure sunt, sicut sexus iste magis Deo devotus esse solet, quam virilis. *Ut non impediantur*; Græcè, *interdicantur*. Oratio enim debet esse continua: *Sine intermissione orate*, 1 ad Thes. 5, v. 17. *Oportet semper orare et non desicere*, Lucæ 18, v. 1, quia et statutus ad orationem horis, et affectu charitatis, quo omnes nostras actiones ad Deum referre, et mentem sursum elevare debemus, perpetuò quasi crandum est, ut exponit S. Thom., 2, 2, q. 85, art. 14. *Orationes vestræ*, per lites et jurgia domestica, quæ inter vicum et uxorem excori solent, si hæc in nullo honore, nec tanquam materfamiliæ à viro habeatur, sed asperè tanquam mancipium tractetur; tales enim animorum et familiæ perturbationes christianorum conjugum orationes et omnia pietatis exercitia impedire, interdicere, et interficere solent; oratio enim et omnis in Deum mentis elevatio, vel omnino negligitur, aut cepta facillimè dispergitur, ubi animi quies et tranquillitas abest.

VERS. 8.—IN FINE AUTEM, id est, finaliter ac denique, OMNES UNANIMES, ejusdem animi estote, intellectum idem sentientes, idem amantes voluntate; sic enim pax et concordia inter vos erit: *Cor unum et anima una*, Act. 4, v. 52. Postquam Apostolus singulatim variâ genera hominum officii sui admonuit, nunc ad universum cœdem Christianorum exhortationem suam convertit. COMPATIENTES, sympathiâ quâdam inter vos affecti, ut vox Græca sonat, tanquam membra ejusdem corporis, ejus caput est Christus, mutuis gaudiis aut doloribus aliorum tangamini: *Flebam super eo qui afflictus erat, et compatiebatur anima mea pauperi*, Job. 30, v. 25. Sicut autem malum culpæ est incomparabiliter majus malo pœnæ, ita longè magis compati debemus proximis peccato dejectis, quam pœnâ temporali afflictis, inquit Carthus. Quod tamen hodiè parum in usu esse videmus, nisi apud valdè spirituales, qui res spiritui Dei et veritate æstimant, non solo sensu, ut homines animales solent, qui idèo promptiores sunt ut ad fornicationes, pugnas, et id genus aliorum peccata rideant cum Democrito, quam ut hanc cum Heraclito. FRATERNITATIS AMATORES; Græcè, unice voce, *philadelphii*, fratrum christianorum amatores; sicut enim natura ab eodem parente derivata amorem naturalem conciliat inter fratres, ita gratia ab eodem Christi baptismate transfusa est fundamentum amoris supernaturalis inter Christianos. MISERICORDES, ex intimis visceribus, ut vox Græca significat, non ex solâ externâ tristitiâ voluit, ut solent hypocritæ; unde veri misericordes alienam miseriam sublevant quando possunt, hypocritæ se excusant. MODESTI; Græcæ vox affabiles et benignos magis significat, prout etiam interpres vertit, Act. 23, v. 7.

Tales autem in conversatione mundâ, et maxime inter infideles, debent esse Christiani, imitantes præceptorum suum, qui dicit: *Discite à me, quia mitis sum et humilis corde*, Math. 11, v. 29. HEMELIS, parvi in oculis suis. Hæc particula caret hodiè codicibus Græci; sed interpres noster et Oecumenius olim videntur legisse. Vera autem Christianorum humilitas est, inquit S. Prosper, in nullo superbire, in nullo murmurare, nec ingratum esse, nec querulum, sed in omnibus Dei judicis gratias Deo agere, eumque laudare, ejus omnia opera aut justa sunt, aut benigna.

VERS. 9.—NON REDDENTES MALUM, tanquam malum et contristativum proximi, PRO MALO, inflicto vobis ab aliis. Licet tamen appetere vindictam propter vitiorum correctionem, aut justitiæ conservationem, ait S. Thom., 2, 2, q. 158, art. 1 ad 5, dummodò tamen vindicta inferatur à Deo, vel à potestate publicâ, quæ Dei vicem in terris gerit, ad Rom. 13, v. 4; homines enim privati sunt idonei iudices propriæ injuriæ, quia nemini mortali injuriæ suæ parvæ vindictam, ait ex Salustio S. Thomas, 2, 2, q. 157, a. 2 ad 2; unde ex amore proprio facillè in vindicando se modum excederent. NEC MALEDICTUM PRO MALEDICTO, non convicio pro convicio. Prohibet ergo pro malo reddere talionem tam factis quam dictis. Rara virtus et humilium tantum et fortium injurias propter Christum tolerare, et premere alium corde dolorem. SED ET CONTRARIO BENEDICENTES, benè apprecantes maledicentibus. Homines ergo Deo similes esse debent, qui reddidit bonum pro malo, quia bonus est; bonum pro bono, quia justus est; nulli tamen malum pro bono, quia hoc iniquum est, ut post magistrum suum Augustinum ait S. Prosper. In hoc tamen sumus dissimiles, quod malum pro malo etiam Deus reddat, quia ad ipsam, non ad nos vindicta spectat, qui dicit: *Mihi vindicta, etc.*, ad Rom. 12, v. 19. Quia in hoc (quod mox sequitur) vocati estis, gratis à Deo per æternam predestinationem, cum tamen peccatis vestris injuriâ cum adflicissetis: unde bonum pro malo vobis reddidit. UT BENEDIXIONEM, id est, vitam æternam, quæ est effectus divinæ benedictionis: *Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali*, ad Eph. 1, v. 3. Benedictio enim Dei erga homines est benefacere; dicit enim et factum est: benedictio hominis erga Deum est laudare: benedictio hominis erga hominem in bonis spiritualibus est benè precari. HÆREDITATE POSSEDATEIS, titulo hereditatis, tanquam filii per gratiam adoptivi, quorum est hereditas: *Si enim filius, et hæres*, ad Gal. 4, v. 7. Memores ergo benedictionis illius quam vobis, licet inimicis, præparavit Deus, benedictionem etiam impertimini malefactoribus et maledicentibus vobis.

VERS. 10.—QUI ENIM VELT VITAM DILIGERE; qui voluntate et desiderio ardenti vitam æternam et beatam, quæ sola verè vita est, diligit et consequi cupit. Sunt verba psal. 53, paucis immutatis, sed eodem sensu. ET DIES VIDERE BONOS, et dies felices experiri. Boni aut mali dies dicuntur à bonitate aut malitiâ re-

rum, quae homines patiuntur in diebus suis: solus autem beatus aeternitatis dies est perfectè bonus: in hoc autem seculo dies justorum mali sunt, si externas afflictiones aut incommoditates plerumque aspicimus: boni tamen si interna gaudia et divinas consolationes attendamus: *Omnes dies pauperis mali*, inquit Sapiens; si nempe famem et egestatem pauperis attendimus: sed de mente conscientia recti mox additur: *Secura mens* (Hebraice *טוב לב*, *tob leb* id est, bonum cor) *quasi iuge convivium*, Prov. 15, v. 15. Abraham, inquit Augustinus in psalm. 55, habuit dies bonos, sed intus in corde; habuit dies malos quando mutavit regionem fame: et Paulus qui tam prolixè ærumnas suas describit: *In fame et siti, in frigore et nuditate*, etc. 2 ad Cor. 11, v. 27, paulò tamen ante spirituali letitia exultans: *Repletus sum consolatione*, inquit: *superabundo gaudio in omni tribulatione nostrâ*, 2 ad Cor. 7, v. 4. **COERCEAT LINGUAM SUAM A MALO**, à maledicentiâ et detractione; **ET LABIA EIUS**. Ponit duo instrumenta quibus verba formantur, inquit Thomas Anglicus; nam per linguam interitus, per labia exterioris voces articulatur. Ne loquantur dolere. Ne dolosis et mendacibus verbis circumveniant proximum. Deinde, quia non sufficit à vitis istis lingue abstinere, addit:

VERS. 11. — DECLINET A MALO, à quocumque opere esterno pravo, ut furto, homicidio, adulterio; nec tamen adine satis est omnia præcepta negativa implevisse declinandum ab omni malo lingue et operis, sed etiam: **ET FACIAT BONUM**, præcepta affirmativa implendo quando tempus urget faciendum bonum quod præcipitur; parum enim est ut non expolies vestitum, sed etiam vesti nudum, ait Augustinus. **INQUIRAT PACEM**; studeat habere pacem cum Deo, seculo, et cum proximo, et sequatur eam; Græcè, *persequitur eam*; magno studio etiam fugientem persequatur, ut eam apprehendat, et tanto bono perfruatur. Antea à peccatis cordis abstinendum esse dicit; nam odium, invidia, et similes pravi cordis affectus, sunt qui pacem internam et externam maximè turbant: unde cum pacem inquirendam monet, à talibus etiam affectibus abstinendum significat. Non potest tamen pax justorum esse perfecta in hoc mundo; nam etiam inter sanctos Paulum et Barnabam rixa fuit, Act. 15, v. 59, quæ tamen non occideret concordiam, ait Augustinus, psal. 55, nec interficeret charitatem: Omnis etiam quæ pœnitent, inquit, rixatur secum, sed ista rixa tendit ad concordiam.

VERS. 12. — QUA OCCULI DOMINI (miseri cordes et benigni) **SEPER JUSTOS**, intenti sunt ut eos protegat à malo, det vitam, et faciat dies videre bonos: unde ipsis etiam dormientibus vigilat tamen Domini oculus super eos, et pro eis: ubi enim est amor, ibi cor et oculus. **ET AURES EIUS**, intendit sunt et inclinatæ **IN PRECES EORUM**, ut citò audiat, et exaudiat, si ita eis expedit; nec enim medicus omnia concedere debet ægris. Nec tamen etiam cum petuntur quæ non expedire nesciuntur, rejicit Deus justorum preces, sed in melius convertit. **VULTUS AUTEM DOMINI**; compositio

faciei severa et irascentis; vultus enim propriè non tam faciem quam faciei habitum et compositionem significat; et sæpè, ut hic, pro compositione severâ et asperâ accipi solet: unde deductum est adjectivum *vultuosus*, pro homine tristis et asperi vultus. Oculi, aures, vultus, per metaphoram rerum corporearum ad incorporeas tribuuntur Deo. Oculi sunt intellectus vigilantis; aures voluntas preces exaudire cupientis; vultus sunt minæ Dei irascentis. **SUPER FACIENTES MALA**, ut eos severè et pro meritis puniat.

VERS. 13. — ET QUI EST; nemo sanè, vel valdè rarus, qui **VOBIS NOCEAT**, etiam in bonis temporalibus, et hujus vite mortalibus; nam qui maledicentibus benedicunt, et in omni conversatione humiles et modesti sunt, non solent ab aliis etiam malis hominibus malè tractari. Vox autem Græca, quam interpres *noceat* vertit, propriè *malè tractare* significat, quomodo etiam Arius vertit: *Omnes tamen qui piè in Christo vivere volunt, persecutionem patientur*, ait alter apostolus, 2 ad Tim. 3, v. 12; nam si non semper exteriorum, saltem interiorum persecutionem patiuntur à consensu sua, et angelo Satanae, qui non cessat concupiscentiam armare et animare contra spiritum. Quidam etiam sententiam Pauli restringunt ad tempus persecutionis, quod omnium primò et maximè piissimi quique solent à tyrannis invadi. Si boni, patientia, modestia, et omnis virtutis; boni enim hic est genitivus neutrius generis: unde Erasmus *bonitatis* vertit; **ÆMULATORES FURRITIS?** conando seriâ emulatione et imitatione vitam vestram ad omnis boni et virtutis normam componere; Græcè, *imitatores*, sicut interpres eandem vocem vertit, ad Ephes. 5, v. 1: *Estote, inquit, imitatores*, etc. Unde quidam hic eodem modo (*boni*) interpretantur *Dei*, qui est essentialiter bonus, et bonitas ipsa: tum in Græco enim quàm in Latino ambiguum est an genitivus *boni* sit neutrius an masculini generis.

VERS. 14. — SED ET SI QUID, in facultatibus vestris, fama, aut corpore, **PATIMINI**, à persecutoribus et improbis hominibus, **PROPTER JUSTITIAM**, propter fidem et christianas virtutes, quæ infidelibus et impiis sunt exosa: *Nemo autem patitur ut homicida, aut fur, etc.*, ut dicit infra, cap. 4, v. 15. Unde patet *justitiam* hic accipi generaliter pro omni virtute cui talia vitia opponuntur. **BEATI ERITIS**; adeò nihil vobis nocebit vero nocimento, et quod æstimari debeat, ut propter talem patientiam hic spe, postea reipsa in oculis beati futuri sitis. Sic amaritudo potionis, vulnus sectionis, dolor adustionis, non nocent ægro si sanitati prosunt. **TIMOREM AUTEM EORUM**, tribulationes et afflictiones, quarum timorem vobis incutiunt persecutores; timor enim hic metonymicè pro objecto timoris ponitur; **NE TIMERITIS**; quid enim timeatis quod coronas accumulat, et æternam felicitatem adauget? *Id est. Justus quasi leo confidens absque terrore erit*, Prov. 28, v. 1. **ET NON CONFUREMINI**, ut quidam infirmi, quibus error ita mentem cõtrahat et excutit, ut à fide aut justitiâ deficiant. Inter medias igitur adversitates servanda in parte superiori tranquillitas mentis, licet pars

inferior à conturbatione libera non sit: ut de tali illud poete dici possit:

Mens immota manet, lacrymæ volvuntur inanes.

VERS. 15. — DOMINUM AUTEM CHRISTUM. Isaia 8, v. 15, *ejus verba hic imitatur S. Petrus, nomen Christi non additur; sed addidit hoc loco Apostolus, ut obiter fortè indicaret Deum, de quo passim loquuntur prophetae; et qui loquebatur in prophetis, fuisse Christum, qui post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est*, Baruch. 5, v. ult.; et: *Ego ipse qui loquebar, ecce adsum*, Isaia 52, v. 6. **SANCTIFICATE**, sanctum predicatè et annuntiatè omnibus hominibus: non in ore vestro tantùm, ut faciunt illi qui eum labiis glorificant, sed cor eorum longè est ab eo, Isaia 29, v. 15; **SED IN CORDIBUS VESTRIS**, fide per dilectionem in cordibus vestris operante et foràs in Christianorum virtutum opera erumpente, quibus Christi nomen ab omnibus sanctificetur et glorificetur; cor enim est instar lucernæ in quâ ardet charitatis oleum, et lucem exemplorum per externa opera in oculos aliorum spargit: *Sic lucet lux vestra*, etc., Matth. 5, v. 16. *Joannes erat lucerna ardens et lucens*, Joan. 8, v. 55. Quia ergo fundamentum divini amoris, et basis operum, est purus fidei oculus, quo sancti ubique et in omnibus operibus Deum et Dei excellentiam corde suo contemplantur, et in ipso requiescant; quid aliud est Deum sanctificare in cordibus suis, inquit Beda, nisi sanctitatem ejus, quàm incomprehensibilis gloriæ sit, intimo cordis affectu intueri; quantum in se sperantibus fortitudinem vincendi dare valet, cujus inestimabilis sanctitas fulget? **PARATI SEMPER**; quisque pro modulo suo et gratiâ quam à Deo accepit, ad **SATISFACTIONEM**, ad satisfaciendum respondendo; Græcè, *ad apologiam* seu defensionem: quod indicat Christianos in illo Ecclesie principio variorum criminum ab infidelibus falsè fuisse accusatos: unde Tertullianus apostolorum temporibus proximus scripsit Apologeticum pro Christianis adversus gentes. **OMNI ROSCENTI VOS**, petenti à vobis, sive ut discat, sive ut carpat mysteria nostræ fidei; **RATIONEM**, saltem generalem ex principis fidei, quæ omnes tenentur scire, **DE EA SPE**, beate et æternæ vite, quam fides christiana speare jubet servantibus mandata Christi. Infideles enim irridulant Christianos, et incredibile esse dicebant homines in hoc mundo tam despectos et afflictos, multis etiam in oculo criminibus, ut fama erat, laborantes, celo aliquando et æternâ beatitudine potituros, quos sibi unius hominis etiam crucifixi merito olventuram sperabant. Itaque vult hic S. Petrus omnes in preparato et prompta habere quasdam responsivunculas saltem generales, quibus infidelibus et maxime gentilibus ex tempore utcumque satisfacerent, quando de spe tam magnificâ coelestium bonorum interrogarentur: ut dicendo se credere Christo Deo quem propheta tam diù ante prædixerat venturum in mundum, deinde qui tot miraculis et portentis Deum reverè se esse ostendisset; mortuum verò pro salute mundi non necessitate aliqua, sed quia voluit: unde etiam propriâ virtute resurrexit à mortuis. Crimina

autem quæ Christianis obijciuntur falsa esse, Christi legem esse purissimam, quæ nullius criminis aut minimi peccati licentiam Christianis tribuat: addere etiam possunt plurimos viros sanctissimos et mirabilibus illustres in hæc spe et fide discessisse. Hæc autem preparatio tunc in principio Ecclesie magis quàm nunc erat necessaria, quia Christiani tunc ubique inter infideles habitabant, à quibus propter odium et novitatem religionis multis interrogationibus vexabantur. Unde ex hoc loco colligi non potest unicusque esse licitum de rebus fidei etiam difficilibus disputare, ut hæreticos passim facientes videmus; nam S. Petrus, ut fatetur etiam ipse Calvinus, non mandat ut quicumque de re fuerit agitata questio, parati simus ad eam solvendam; neque enim omnium est, ait idem Calvinus, de quovis argumento disserere: nam idcò præter idiotas sunt olim et hodiè in Ecclesiâ doctores, sacerdotes, et legisperiti, qui custodiunt scientiam, et de difficilioribus questionibus respondent: *Labia sacerdotis custodiant scientiam*, Malach. 2, v. 7. Nec S. Petrus hoc loco contrarius est Christo qui ait apostolis suis: *Nolite cogitare quemodò, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illâ horâ quid loquamini*, Matth. 10, v. 19, loquitur enim Christus de solliciti et anxii cogitatione, quâ sollicitari et trepidare solent qui plurimum studio et viribus suis, parum in Dei ope confidunt. Unde Lucas quasi Matthæum exponens: *Nolite, inquit, solliciti esse qualiter aut quid respondeatis*, Luc. 12, v. 11. **ŒCUMENIS** etiam dicit Matthæum intelligendum esse de responsione coram tyrannis tantùm, Petrum verò hic de responsione faciendâ infidelibus quibuscumque in communis conversatione. **QUÆ IN VOBIS EST**; de spe, inquam, que in cordibus vestris radicata est, et tanquam anchora vos firmat adversus tempestates et persecutiones.

VERS. 16. — SED CUM MODESTIA; cum modesti et humili lenitate (vox enim Græca propriè lenitatem significat) rationem spei et fidei vestre reddite, non rixando aut clamosis disputationibus incalescendo, ut faciunt illi qui gloriam suam magis quàm Christum, aut proximorum instructionem querunt. **ET TIMORE**, reverentia erga eos qui rationem spei vestre à vobis reponent. Hæc enim modestiâ, reverentia, et animi tranquillitate, omnia sua agere decet Christianos, qui Deum ubique presentem sciunt et cogitant. Nullus enim servus frugi arrogans est in conspectu domini sui, ait Œcumenius. Timorem autem pro reverentia usurpavit adhuc ante, v. 2. **CONSCIENTIAM HABENTIS BONAM**, ab omni scelere puram, ut reverentia et modestia illa non sit hypocritica, sed ex radice pure conscientie et internæ humilitatis nascatur; ut sic humilitas, quæ omnium virtutum est magistra, et loquendo discatur, et vivendo monstratur, ait Beda. **UT IN EO**; ut quantum ad id, vel, ut vice et loco ejus: unde quidam ut pro eo vertere maluit. **QUOD DETRAHUNT VOBIS**; Græcus addit: *tanquam malefactoribus*, ut supra, c. 2, v. 12; sed meliùs hoc loco omittitur, quia hoc satis significatur per verba mox sequentia, quando dicuntur conversationem eorum calumniari. **CONFUNDANTUR**,

padore suffundantur, qui CALUMNIANTUR, tanquam malam et flagitiosam, VESTRAM BONAM IN CHRISTO, secundum Christum, sive secundum fidei christianae regulas, CONVERSATIONEM; vitam quam inter ipsos ducitis; quia enim Christiani idola contemnebant, et legem Moysaica non servabant, tam à gentilibus quam à Judaeis homines impii reputabantur.

VERS. 17. — MELIUS ENIM EST; honorabilis notis et utilis ad vite aeternae praemium, BENEFACTES, bene operando, et conversando secundum leges christianae fidei quae per dilectionem operatur (si VOLUNTAS DEI VELIT), si ita voluntas Dei est, ut quis pro benefactis afflictiones patiatur. Aliquando autem Deus propria voluntate afflictiones iustis immittit ad exercitium virtutis, ut Tobiae caritatem; aliquando diaboli, aut hominum malitia immittit permissit, ut Jobi tribulationem: semper vero vult et donat patientiae virtutem. Unde S. August., cap. 2, lib. de Dono perseverantiae, ex hoc loco probat pati pro Christo esse Dei donum, quod tamen non omnibus electis datur. PATI, etiam usque ad mortem; unde mox id probat exemplo mortis Christi. QUAM MALEFACTES, quam propter scelera vestra; quamquam etiam virtus sit scelorum snorum supplicia amore correctionis et iustitiae pati. Tria enim sunt genera patientium, quorum exempla in Christo et latronibus simul crucifixis habemus: Christus enim propter benefacta, duo latrones propter malefacta, sed unus correctus, alter incorrectus crucifixus est. Notat hic Beda stultitiam eorum qui quando ob suam culpam reprehensionem aut contumelias patiuntur, aequo animo tolerant; sed quando sine sua culpa reprehenduntur, statim in iram effervescent, et qui haec non irreprehensibiles fuerant, iam propter impatientiam iuste reprehendi possunt.

VERS. 18. — QUIA ET CARISTUS. Probat melius esse propter beneficia pati, quia tales in passione sua Christo assimilantur; sicut peccatores qui flagellis corriguntur, dextro latroni; qui non corriguntur, sinistro latroni similes sunt, ut inquit Beda. SEMEL. Propter enim divini suppositi patientis excellentiam unica oblatio sufficiebat ut consummaret sanctificationis in sempiternum, ad Heb. 10, v. 14. PRO PECCATIS NOTIS, electorum, inquit Estius post Augustinum; nam tantum pro delendis omnibus peccatis electorum mortuus est, si spectemus mortis efficaciam. Vox nostris dicitur à Graeco, sed interpres addidit, forte ut indicaret Christum non mortuum pro peccatis angelorum. MORTUUS EST; Graeco, passus est; sed mors ejus dicitur passio per excellentiam; licet enim Christus multa alia tota vita sua passus sit, mors tamen fuit illa passio, quam Pater aeternus praecipue acceptavit in satisfactionem nostrorum peccatorum. JUSTUS PRO INJUSTIS, ut inde Christi immensa claritas appareat: Vix enim pro justo quis moritur, ad Rom. 5, v. 7. Apparet quoque infinita misericordia Patris, qui ut servos nequam et impios redimeret, Filium innocentem tradidit; denique apparet divinae iustitiae severitas, quae non aliam dilectissimi Filii victimam placari et peccatoribus reconciliari potuit. Ut nos, à peccatis

mundatos per gratiam in hae vita, et ab omnibus etiam peccatorum reliquiis per gloriam in altera, OFFERRET Deo, Patri; Graeco, adduceret, quia per peccata longe ab eo recesseramus. MORTIFICATUS CORPUS CARNE, morte quidem violenta secundum quos carneum interfectus. Beda et plurimi olim Latini ante nuperam correctionem Romanam legebant, mortificatus, ut ad homines id referatur, non ad Christum. VIVIFICATUS AUTEM, iterum vite restitutus, quando surrexit à mortuis, SEQUITUR, per Spiritus sancti virtutem, vel certe, Spiritus, hic intelligi potest, Filius in substantia deitatis, qui spiritus est quoniam corpus non est, inquit Augustinus, epist. 99. Spiritus enim Christi, sive Verbum Patris, animae et corpori in morte unitum manens, partes illas in resurrectione iterum copulavit, et Christum hominem vivificavit. Ex hoc loco probat S. Athanasius, inquit Beda, operationem trium personarum in divinis esse unam et indivisam, quia Pater et Filius etiam dicuntur vivificare et suscitare mortuos, Joan. 5, v. 21. Multi tamen per spiritum, hic non Spiritum sanctum, aut Verbum incarnatum, sed animam Christi intelligunt, quia totus Christus, etiam secundum carnem, vita quaedam excellentior in resurrectione vivificatus est, quando gloria animae in corpore etiam redundavit, et ex animali spirituale factum est: Seminatur enim corpus animale, surgit corpus spirituale, 1 ad Cor. 15, v. 44.

VERS. 19. — IN quo, Spiritu sancto, aut Spiritu Christi, qui erat in Noe et aliis, qui tunc erant sancti, inquit Beda, post Augustinum. ET HIS QUI IN CARNE ERANT SPIRITIBUS, animabus quae in carne et tenebris ignorantiae tanquam in carcere et custodia detinebantur, inquit August., epist. 99, de qua custodia loquitur Psalmista cum orat: *Educe de custodia animam meam*, psalm. 141. Unde Beda pro in carcere, legit in carne; quae mutatio textus ex Augustini interpretatione fortasse originem duxit. Potest tamen probabilissimè per carcerem locus inferni subterraneus intelligi, licet in ceteris hujus obscurissimi textus particulis interpretatio S. Augustini retineatur; si tamen textus Graeci adiutorium imploremus, qui legit, et his qui in carcere spiritibus, subintelligendo sunt, non autem erant, ut significetur Christus in Spiritu suo olim tempore Noe praedicasse illis spiritibus qui jam sunt in inferni carcere, quando adhuc vivebant in corporibus suis. VERTENS, non per assumptionem propriae carnis, sicut postea quando Verbum caro factum est; sed per Noe, et quosdam alios sanctos, quos tanquam organa sua inspirabat; aut per alias etiam creaturas, quibus homines variis modis instruebat. PREDICAVIT, penitentiam et conversionem ad Deum à vita sua mala: Omnis enim caro corrupta est suam, Genes. 6, v. 12. Spiritus autem Christi à principio mundi nunquam destitit hominibus praedicare, visis congruis alloquens quos volebat, et sicut volebat, ait August., epist. 99.

VERS. 20. — QUI INCREDULI FUERANT; Graeco, unica voce, increduli; et claris ad sensum S. Augustini vertetur, qui increduli fuerant, quam fuerant nam

S. Augustinus negat praedicationem istam factam esse à Christo in descensu animae ejus ad inferos spiritibus qui olim fuerant increduli, sed factam esse spiritibus illis quando adhuc erant in corporibus suis, et fuerunt, et permanserunt increduli. ALIQUANDO, olim tempore Noe. QUANDO EXPECTABANT, spiritus illi peccatores, DEI PATIENTIAM; Graeco, longanimitatem; sperantes quod Deus in sua infinita patientia et longanimitate perseveraret usque in finem, nec eos generali diluvio obrueret, sicut futurum praedicabat ipsis Noe, et alii per quos Spiritus Christi tanquam per organa concionabatur. Graeco tamen: Quando expectabat illa Dei longanimitas, ut ista expectatio non fuerit spirituum, sive hominum peccatorum, quibus Noe diluvium denuntiabat, sed ipsius Dei expectantis per centum aut amplius annos, ut ad penitentiam converterentur. Nam reverè illi proprie dicuntur expectare Dei patientiam, quos penitere incipit, et desiderant ut Dei patientia ipsorum miseretur: Hoc autem non desiderabant increduli et pessimi illi peccatores qui praedicantem Noe et fabricam arcae irridebant. Dei igitur patientia potius illos expectabat, ut ad cor et penitentiam redirent. Unde Augustinus, epistola illa 97, legit conformiter ad Graecum textum: Quando expectabat Dei patientia; quomodo etiam legit Missale Romanum in Epistola feria sextae post Pascha; adeoque Estius non veretur dicere planè verisimile esse mendum irrepisse in vulgatum nostram lectionem, et interpretem nostrum olim verisimè, sicut S. Augustinus et Graeco habent. Praeter istam obscurissimam et profundissimam Scripturae interpretationem, ut loquitur S. Augustinus, est alia etiam probabilis, et ferè communis recentiorum, qui de descensu animae Christi ad inferos in triduo mortis etiam exponunt, aiuntque Christum ibi in spiritu suo creato, sive in animà, praedicasse spiritibus eorum qui increduli aliquando fuerant praedicationi Noe, sed tamen postea incipiente jam diluvio credidisse, et ad Deum jam conversos esse per penitentiam, quos cum adhuc in carcere purgatorii, aut limbi, anima Christi invenisset, praedicavit illis suum adventum, se esse Messiam, et humani generis redemptorem, penasque eorum per quandam indulgentiam remisisse, quorum nondum erat expletum purgatorium, ut omnes una secum eveheret in caelum. Unde singula verba textus sic ferè exponunt: In quo, in quo spiritu, sive animà sua; et his qui in carcere erant, in purgatorio, aut limbo spiritibus, animabus defunctorum; veniens, in triduo mortis descendens ad inferos, id est, ad loca subterranea, ubi animae iustorum expectabant; haec autem loca erant sinus Abrahae, sive limbus patrum, et purgatorium; sententia enim S. Th. et communis theologorum est, excepto ferè solo Bellarmino, Christum non descendisse per realem praesentiam usque ad inferos damnatorum. Praedicavit, evangelizavit, ut cap. praecedenti v. 6 loquitur S. Petrus, seu nuntium bonum et laetum iis annuntiavit se esse Christum aeternum redemptorem, qui passione sua lytrum Patri solvisset, et caelum haec tunc clausum reserasset. Qui

increduli fuerant, noluerant credere Noe annuntianti in principio generale orbis terrae diluvium. Aliquando, in principio et toto illo tempore, cum fabricaretur arca. Postea tamen cum viderent erumpentibus è caelo et abysso subterranea aquis diluvium inundare, ad penitentiam et Deum conversi fuerant; ideoque animae eorum tempore mortis Christi in limbo patrum, vel ferè adhuc quodam in purgatorio erant. Haec tamen expositio, licet ferè communis, ut dixi, recentiorum, magnas habet difficultates, ad quas nemo haec tunc aliquid solidè potuit respondere: nam nullum in Scripturis videtur esse vestigium quod superveniente diluvio aliqui sint ad Deum conversi, praeter illos octo homines qui intraverant arcam; praesertim cum non tantum centum aut mille, sed numerosissimum turbam, ut loquitur Catharinus, velint salvatam fuisse; unde haec incredulorum conversio nequidem in mentem venit S. August., epist. illa 99, quod respondet Evodio de intelligentia hujus difficilis Scripturae eum consulenti. Deinde cur anima Christi potius praedicavit spiritibus iustorum qui submersi fuerant diluvio, quam tot millibus et longè pluribus aliorum qui à tempore diluvii usque ad Christi resurrectionem descenderant ad limbum aut purgatorium? quod argumentum videtur maxime ab hac opinione avertisse S. Augustinum; dixisset enim potius S. Petrus animam Christi praedicasse patriarcharum et prophetarum, ac omnium qui in carcere illo erant, spiritibus; non specialiter spiritibus suffocatorum in aquis tempore diluvii. Secundum verò S. Aug. interpretationem, S. Petrus praedicationis ad illos incredulos factae ideò meminit, ut doceat quod priusquam Christus venisset in carne pro nobis moriturus (quod semel tantum fecit, ut supra vers. 18 dixit) saepe tamen antea venerit in spiritu suo divino ad quos volebat, visis eos admonens sicut volebat, ait illa epistola S. Augustinus; atque ita, vel in carne, vel in spiritu suo, à principio mundi usque ad finem non destitit salutis hominum curam gerere. Inter praedicationes autem factas olim spiritu Christi, illa tempore Noe fuit maxime memorabilis, cum duraverit centum annis, et ad omnes homines qui tunc in mundo erant; cum verisimile sit famam arcae per tot annos adificatae toto orbe sparsam fuisse. Unde insignis figura fuit evangelicae praedicationis Christi in carne assumpti, cuius sonus exivit in omnem terram. Deinde arca tunc figura Ecclesiae, ut mox dicit S. Petrus; et illi qui increduli fuerant tempore Noe, significant incredulos tempore praedicationis evangelicae, dum adificatur Ecclesia; qui vero crediderunt, et per aquam in arca salvati sunt, significant eos qui tempore Evangelii per baptismum in Ecclesia salutem aeternam consequuntur, ut eadem epistola docet Augustinus. Inventus Noe, tempore illo centum annorum quibus occupatus fuit in fabricanda arca; tot enim annos impendisse docet S. Augustinus, lib. 15, cap. ult., de Civit., et alii S. Patres passim; colligiturque probabiliter ex eo quod Noe quingentorum annorum fuerit quando accepit mandatum de fabricanda arca, Gen. 5, v. ult. et Gen. 6, v. 14: quando autem absoluta

arcâ supervenit diluivum, erat 600 annorum, Gen. 7, v. 6. Augustinus alibi dicit 120 annos fuisse impensos in fabricatione arcæ, propter verba Gen. 6, v. 5. **CUM FABRICARETUR ARCA**, cujus fabricatio etiam erat quædam prædicatio, ait S. Augustinus, epist. illa 99; cogitare enim debebat illi increduli non de nihilo tantam machinam à Noe et filiis ejus tanto tempore et labore fabricari. **IN PAU PACI**; Græcè, ut sit adjectivum, animæ, quod sequitur; id est, octo animæ, octo homines, qui vocantur animæ per synecdocham, quâ pars ponitur pro toto; erant enim quatuor viri, Noe et tres filii, ac totidem uxores. Unam verò ex tribus filiorum Noe uxoris fuisse Sibyllam Babyloniam, seu Erythream, Berosus Annii narrat, et ipsa etiam Sibylla in carminibus sibyllinis dicit se nurum Noe, et cum marito suo fuisse in arcâ; sed tam Berosus illi quam carmina Sibyllæ sunt suspectæ fidei. **SALVÆ FACTÆ SUNT**, servatæ, ne suffocarentur aquis cum cætero genere humano. **PER AQUAM**, beneficio aquæ elevantis et sustentantis arcam, in quâ octo illi homines cum brutis animalibus inclusi erant.

VERS. 21. — QUOD ET VOS; Græcè, nos, quod melius quadrat cum verbo *efficeremur* versus sequenti. **NUNC**, tempore legis novæ. **SIMILIS FORMÆ**, efformatam ad similitudinem sui prototypi, et ei quasi è regione respondens, ut vox Græca, *ὁμοίωμα*, significat. Vide quæ de istâ voce, ad Hebr. 9, v. 24, diximus. **SALVOS FACIT BAPTISMA**, quo abluitur corpus, infunditur gratia sanctificans animæ, quæ est semen æternæ salutis. **PERIODUS** ergo sic est ordinanda: *Quod baptisma similis formæ nunc salvos vos facit*. Quædam exemplaria Græca pro *quod*, longè ad sensum clariùs legunt *cui*, scilicet aquæ, ut significetur baptisma esse similis formæ, sive esse simile illi aquæ per quam octo illæ animæ salvæ factæ sunt tempore diluivii; sicut enim aqua diluivii elevans arcam eripuit morti octo animas quas incluse rat, ita aqua baptismalis elevat in cælum et salvat quos Ecclesia arca continet; non quòd omnes qui in Ecclesiâ sunt salventur, sed qui nemo salvatur nisi qui in Ecclesiâ fuerit. Paucitas etiam salvatorum in arcâ respectu innumerabilis multitudinis que suffocata est diluivii aquis, significat paucitatem prædestinatorum, si comparatur cum reprobis. Quod etiam duabus aliis veteris Testamenti figuris indicavit Deus, ut quando ex tot centenis millibus qui egressi sunt ex Ægypto, solum duo, Josue et Caleb, intraverunt terram promissionis; et deinde quando omnes Judei abducti sunt in Babylonem, exceptis paucis qui manus Chaldaeorum evaserunt, et remanserunt in eadem terrâ promissionis. Unde quod per tot figuras olim indicaverat, ipse Christus apertis verbis postea dixit: *Multi sunt vocati, pauci verò electi*, Matth. 22, v. 14. **NOX CARNIS DEPOSITIO SORDUM**, non baptisma quatenus per ipsum deponuntur et abluuntur sordes corporis, sed **CONSCIENTIÆ BONÆ INTERROGATIO**, sed id quod baptizans interrogat catechumenum quando eum baptizat, nempe fides, dolor de peccatis, et propositum emendationis; nam baptizans interrogat: *An credat? An abrenuntiat*

diabolo? etc., cui catechumenus respondet: *Credo, abrenuntio*, etc. Hæc ergo fides et abrenuntiatio quæ interrogatur à baptizante, et respondetur à baptizando, sunt dispositiones necessariae ad effectum et gratiam baptismi in adulto catechumeno; ac proinde baptismus quatenus illas dispositiones conjunctas habet, non præcisè quatenus corpus abluit, salvat animam abluendo eam à peccatis. Ex quibus patet *interrogationem* hic sumi concretim et metonymicè, pro re quæ à baptizante interrogatur. Dicitur autem interrogatio bonæ conscientie, quando catechumenus respondet non fictè, sed bonâ et sincerâ conscientia, se credere et abrenuntiare; qui enim fictè ad baptismum accedit, non consequitur sacramenti gratiam, nisi fictioem et obicem amoverit. Aliqui vertunt, *stipulationem conscientie bonæ*, quia vox Græca stipulationem etiam significat; et huic loco rectè quadrare dicit Gagneus: stipulatio enim à jurisconsultis vocatur certa verborum formula quâ quis totidem verbis respondet interroganti, ut: *Promittis? promitto: Dabis? dabo*. Unde in baptismo est quædam interrogatio quæsi stipulatio, quando baptizans interrogat: *Credis?* et baptizandus respondet: *Credo*. In **DEUM**; conscientie bonæ, inquam, ad Deum, et coram Deo, qui cor intuetur, et non tantum ad homines, qui facile decipi possunt ab iis qui credere se dicunt, et revera non credunt; qui se diabolo et peccato abrenuntiant, et verè non abrenuntiant. Hinc patet particulam in *Deum* non cum voce *interrogatio*, quæ immediatè præcedit, sed cum *conscientie bonæ* debere conjungi. **PER RESURRECTIONEM JESU CHRISTI**; baptisma, inquam, salvos nos facit per resurrectionem quâ Christus resurrexit ut nos baptizante suo justificaret et salvos faceret; verba enim ista *per resurrectionem*, proximè conjungenda sunt istis præcedentibus *salvos facit baptisma*; cætera verò verba intermedia includenda sunt parenthesi. Dicitur autem baptisma operari salutem, et salvos nos facere per resurrectionem, quia sicut ab æternâ sapientia ordinatum fuerat ut Christus morte suâ pro peccatis nostris Patri satisfaceret, et redemptionis lytrum solveret, ita etiam constitutum fuit ut ipse idem homo vivens, ac proinde à mortuis resurgens, pretium suæ mortis per baptismum et per alia instrumenta ab ipso instituta nobis applicaret; homo enim Christus jam in cælis vivens est principalis operans, et gratiam infundens in baptismo et omnibus sacramentis. Quo eodem sensu dicitur *traditus propter delicta nostra*, et *resurrexisset propter justificationem nostram*, ad Rom. 4, v. ult.: *Ut justificet nos, et iustos faciat nos*, inquit S. August., serm. 15, de Verbis Apostoli. Alii exponunt quòd baptismus idèò per resurrectionem nos salvos faciat tanquam per causam exemplarem, quia resurrectio Christi fuit quoddam exemplar et formula quâ docemur, quomodò à morte peccatorum ad justitiam et vitæ novitatem resurgere debeamus: huic autem formulæ maximè conformamur in baptismo, cujus immersio significat mortem et sepulchrum Christi; emersio verò resurrectionem à morte et sepulchro adumbrat, ut aliter apostolus, ad Rom. 6, v. 4, si-

gnificat. Solebat enim olim baptismus per immersionem in aquam et emersionem administrari, qui nos usque ad tempora S. Th. perduravit, ut ex 5 part., quest. 66, art. 7, colligere licet.

VERS. 22. — QUI EST IN DEXTERA DEI, ad dexteram Dei Patris, sive loco apud Patrem honorabilissimo, utpote in essentia et potentia ei coequalis: unde alter apostolus probat Christum esse majorem angelis, quia Pater nulli unquam angelorum dixit: *Sede à dextris meis*, ad Hebr. 1, vers. 15. Licet autem à principio conceptionis Christus secundum divinitatem fuerit æqualis Patri, specialiter tamen post resurrectionem et ascensionem in cælum dicitur sedisse à dextris ejus, quia hoc tunc evidentius declaratum fuit. Secundum verò humanitatem, sedet à dextris Dei, quia dextera est locus beatitudinis et electorum, quorum Christus est caput etiam secundum humanitatem. **DEGLUTIENS MORTEM**; ita perfectè mortem animæ et corporis consumens, ut ne vestigium quidem ejus amplius appareat, sicut id quod deglutitur, penitus ex oculis evanescit; hoc verò demùm fiet quando post beatam resurrectionem *novissima destruet mors*, 4 ad Cor. 15, v. 26, et *absorpta fuerit mors in victoria*, ibid., v. 54, quæ verba, sicut et hæc S. Petri, desumpta sunt ex Isaia 25, v. 8; ubi enim in Vulgato legitur: *Præcipientur mortem in sempiternum*, Hebræus legit: *Billa hammevet lenet sach*, id est, absorbebit sive deglutiet mortem in sempiternum. **UT VITÆ ÆTERNÆ**, beatæ vitæ animæ et corporis, **HEREDES EFFICEREMUR**, nos electi et filii Dei adoptivi per gratiam; nam hereditas est possessio filiorum. Hæc tamen et proximè præcedentia verba absunt à textu Græco et Syriaco. **PROFECTUS IN CÆLUM**,

elevans corpus suum per dotem agilitatis usque ad supremum cælum, sedem beatorum. Quomodò autem vel in quâ parte cæli corpus Christi collocatum sit: *Curiosissimum est et supervacaneum querere: nec est fragilitatis nostræ colorum secreta discutere*, ait Augustinus, cap. 6, lib. de Fide et Symbolo. S. Thomas supra convexam cæli superficiem ipsum collocat, quia dicitur *ascendisse super omnes cætos*, ad Ephes. 4, v. 10. Alii malunt intra ipsius empyrei cavam quandam capacitatem aurâ celestem plenam cum cæteris beatis contineri. **SUBJECTUS SIMI**, à Patre suo, qui constituit eum ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum et potestatem, ad Ephes. 1, v. 21. In ascensione autem Christi angeli qui subjecti erant ei secundum rem, subjecti sunt secundum manifestationem, inquit Thomas Anglicus. **ANGELIS**, minoribus, qui tanquam ordinarii nuntii ad homines mitti solent, **ET POTESTATIBUS**, et virtutibus; et majoribus angelis; elegit enim angelorum nomina, quæ majorem quandam excellentiam in imperando et operando sonant, ut tam minores quam majores angelos subjectos esse Christo, etiam ut homini, significaret; ratione enim unionis hypostaticæ humanitas Christi et beatitudine et supernaturalibus omnibus perfectionibus supra universos angelos altissime elevata est. Vide quæ ad Ephes. 1, v. 21, diximus. Ex hoc loco et alioquo similibus Catharinus, Valentinus, Suarez, et quidam alii scholastici, docent Christum non tantum hominibus, sed etiam angelis gratiam et gloriam meruisse, sed contra S. Augustinum et Thomam: illi autem scholastici primum Verbum divinum incarnandum fuisse etiam si suppositus homo non peccasset; cujus tamen oppositum longè est probabilius.

CAPUT IV.

CHAPITRE IV.

1. Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini; quia qui passus est in carne, desit à peccatis:

2. Ut jam non desideris hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis.

3. Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, his qui ambulaverunt in luxuriis, desideris, vinolentis, comessationibus, potationibus, et illicitis inceduntur cultibus.

4. In quo admirantur non concurrentibus vobis in eadem luxuriarum confusionem, blasphemantes;

5. Qui reddent rationem ei qui paratus est judicare vivos et mortuos.

6. Propter hoc enim et mortuis evangelizatum est; ut iudicentur quidem secundum homines in carne, vivat autem secundum Deum in spiritu.

7. Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus.

8. Ante omnia autem mutuum in vobismetipsis charitatem continuam habentes; quia charitas operit multitudinem peccatorum.

9. Hospitales invicem sine murmuratione;

10. Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alter-

1. Puis donc que Jésus-Christ a souffert en sa chair, armez-vous de cette pensée, que tout homme qui est mort à la concupiscence charnelle a cessé de pécher.

2. En sorte que, durant tout le temps qui lui reste de cette vie mortelle, il ne vive plus selon les passions des hommes, mais selon la volonté de Dieu.

3. Car c'est bien assez que dans le temps de votre première vie, vous vous soyez abandonnés aux mêmes passions que les païens, vivant dans les impudicités, dans les mauvais desirs, dans les ivrogneries, dans les banquettes de dissolution et de débauche, dans les excès du vin, et dans le culte sacrilège des idoles.

4. Ils trouvent maintenant étrange que vous ne couriez plus avec eux, comme vous l'avez fait, et des débordements de débauche et d'impudérence; et ils prennent de là sujet de vous charger d'exécration:

5. Mais ils rendront compte à celui qui est prêt à juger les vivants et les morts.

6. Car c'est pour cela que l'Évangile a aussi été prêché aux morts, afin qu'ayant été punis devant les hommes selon la chair, ils recussent devant Dieu la vie de l'esprit.

7. Au reste, la fin de toutes choses s'approche. Conduisez-vous donc avec sagesse, et soyez vigilants dans la prière.

8. Mais avant toutes choses, ayez une charité persévérante les uns pour les autres; car la charité couvre beaucoup de péchés.

9. Exercez entre vous l'hospitalité sans murmurer.

10. Que chacun de vous rende service aux autres